

Nr 16.

Ankom till riksdagens kansli den 9 april 1923 kl. 2 e. m.

*Utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen
angående lagstiftning rörande donerade medel och stif-
telser.*

Uti en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 19, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Johan Bernhard Johansson* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla önskvärdheten av att det påbörjade utredningsarbetet beträffande frågan om lagstiftning rörande donerade medel och stiftelser snarast möjligt måtte avslutas samt hemställa, att förslag i ämnet måtte, om möjligt nästkommande år, föreläggas riksdagen.

Beträffande de skäl, motionären anfört till stöd för sin ifrågavarande hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

De i vårt land gällande bestämmelserna angående donerade medel och stiftelser äro i hög grad föråldrade och ofullständiga. Föreskrifter saknas sålunda rörande stiftelsernas rättsliga natur och de förutsättningar, under vilka desamma kunna förvärva självständig rättspersonlighet. Ej heller givas regler om stiftelsers styrelse och förvaltning. Den lagstiftning, som finnes på detta område, utgöres huvudsakligen av administrativa bestämmelser rörande tillsyn å förvaltningen av för visst ändamål donerade medel.

Det första stadgandet i ämnet torde hava tillkommit genom kungl. cirkuläret till konsistorierna den 24 april 1788. Däri föreskrevs, att konsistorierna för varje år skulle upprätta och till Kungl. Maj:ts befallningshavande i orten avlämna räkning över de under deras vård stående stipendiemedel och alla andra till de högre eller lägre läroverkens understöd i varje stift anordnade inkomster, som av konsistorierna mottogos till förvaltning och för vilka redogörelse icke förut påbjudits. Räkningarna jämte tillhörande verifikationer skulle därefter ofördröjligen för granskning insändas till dåvarande kammarrevisionen.

Genom kungl. cirkulärbrevet den 10 oktober 1806 ålades konsisto-

*Tidigare lag-
stiftning rör-
ande done-
rade medel och
stiftelser.*

rierna vidare att i avseende å alla till förmån för akademier, gymnasier samt katedral- och trivialskolor gjorda enskilda stiftelser, vare sig de av testator blivit ställda under konsistoriets vård eller icke, efter från vederbörande infordrad uppgift om de för dylika stiftelser föreskrivna dispositioner, med oavbruten uppmärksamhet tillse, huru verkställigheten av desamma handhades, samt anmana dem, åt vilka medlens disponerande vore anförtrott, att i enlighet med föreskriften i det nyssnämnda cirkuläret den 24 april 1788 ingiva årliga redogörelser till Kungl. Maj:ts befallningshavande för att sedan av dem insändas till kammarrätten och därstädes undergå vederbörlig revision. Beträffande andra fromma stiftelser föreskrevs i 1806 års brev, att, emedan enligt kyrkoordningen allmän vård över fattiganstalter åläge biskoparna och konsistorierna, dessa skulle vara pliktiga att infordra upplysningar om alla sådana fromma stiftelser, som icke blivit ställda under särskild publik styrelse, samt behörigen tillse, att testators vilja noga uppfylldes. Därjämte skulle konsistorierna äga rätt att infordra redogörelse för medlen och själva förvaltningen.

Genom kungl. cirkuläret den 13 juli 1809 anbefalldes konsistorierna att till kammarkollegium uppgiva alla de stiftelser till undervisningsverken, som då funnes i varje stift, jämte de personer, som hade att för dem redovisa, ävensom att, när någon ny stiftelse av samma beskaffenhet upprättades, därom avgiva berättelse till nämnda kollegium.

Ytterligare bestämmelser i ämnet meddelades genom kungl. cirkuläret till domkapitlen den 17 september 1856 angående förändring i sättet för uppgörande av konsistoriernas och elementarläroverkens räkenskaper, samt i stadgan för rikets allmänna läroverk den 1 november 1878. I 140 § av sistnämnda stadga föreskrevs, att donationsmedel till stipendier eller för annat ändamål skulle noggrant användas efter givarens föreskrift. För dylika medel, som stode under läroverkets omedelbara förvaltning, ansvarade och redogjorde rektor, där ej annorlunda vore särskilt föreskrivet. Nämnda bestämmelse har oförändrad upptagits i 226 § av nu gällande läroverksstadga den 18 februari 1905. I läroverksstadgan givas även föreskrifter beträffande räkenskapernas förande och revision.

På framställning av riksdagen förordnades vidare genom kungl. kungörelsen den 25 januari 1901, att vid avgivande första gången därefter av årsredogörelse för sådan donation eller stiftelse, vars räkenskaper voro föremål för granskning i kammarrätten och genom riksdagens revisorer, vederbörande redogörare skulle till kammarrätten insända, tillika med redogörelsen, två exemplar av de rörande varje särskild donation eller stiftelse

gällande urkunder. Av dessa exemplar skulle det ena överlämnas till riksdagens bibliotek.

Enligt 31 § 18 mom. av instruktionen för landshövdingarna den 10 november 1855 ålåg det Kungl. Maj:ts befallningshavande att handhava den genom särskilda författningar och stadganden föreskrivna kontroll å förvaltning och redovisning av, bland annat, kyrkors, undervisningsverks och fromma stiftelsers tillhörigheter och inkomster. Något motsvarande stadgande återfinnes icke i den nu gällande landshövdinginstruktionen den 12 april 1918. I samband härmed torde böra framhållas, att enligt de senast fastställda formulären för Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser särskilda uppgifter skulle lämnas å fromma stiftelser, stipendiefonder, pensionsanstalter, icke registrerade sjukkassor, begravningskassor och därmed jämförliga inrättningar i länet. Länsstyrelsernas skyldighet att avgiva dylika berättelser har emellertid numera upphört.

Slutligen bör erinras om vissa enstaka bestämmelser rörande donerade medel och stiftelser. I 1862 års kommunalförordningar stadgas sålunda, att beslut, som angå försäljning, pantföreskrivning eller utbyte av sådan kommunen tillhörig fastighet, som för något dess gemensamma nytta avseende ändamål genom gåva eller testamente tillfallit kommunen, ävensom överenskommelse, som medför förändring i de rättigheter kommunen till sådan fastighet äger, skola för att vinna bindande kraft underställas Kungl. Maj:ts prövning och fastställelse. 25 kap. 22 § strafflagen föreskriver, att vad om statens ämbetsmän i nämnda kapitel stadgas också skall gälla om, bland andra, dem, som äro satta att förvalta av Kungl. Maj:t stadfästade stiftelsers angelägenheter. Uti 11 kap. 15 § rättegångsbalken givas regler om, bland annat, delgivning av stämning med stiftelse och i 10 § av kungl. förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsövning meddelas viss föreskrift om stiftelser tillhörande främmande trosbekännare.

Förslag till åtgärder i syfte att åstadkomma fullständigare och mera betryggande bestämmelser beträffande värden av och tillsynen å donationer och stiftelser hava gång efter annan framställts utan att dock hittills hava lett till något mera betydelsefullt resultat.

Redan i en vid riksdagen 1856—1858 inom ridderskapet och adeln väckt motion föreslogs, att ständerna måtte medgiva, att de ad pios usus stiftade kassor, som ville därav begagna sig, skulle få insätta sina fonder eller säkerhetsdokument i rikets ständers bank eller riksgäldskontor för att därstädes tillhandahållas motsvarande räntor. Motionen, som avstyrktes

Föregående
förslag i
ämnet.

1856—58
drens riksdag

av sammansatta stats- och bankoutskottet i utlåtande, nr 57, blev av ständerna avslagen.

1865—66
årens riksdag.

Vid 1865—1866 årens riksdag väcktes inom borgarståndet en motion, nr 129, om ändrade grunder för tillsynen å fromma stiftelser. I nämnda motion föreslogs, att närmaste tillsynen över de till dylika stiftelser donerade medel skulle uppdragas åt vederbörande kommunalmyndigheter, vilka skulle hava att verkställa årliga revisioner över förvaltningen av desamma och därom till Kungl. Maj:ts befallningshavande avgiva berättelser för att insändas till kammarrätten. I enlighet med hemställan av sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomiutskottet i utlåtande, nr 23, beslöto samtliga stånden, att nämnda motion icke skulle föranleda någon rikets ständers åtgärd.

1882 års
riksdag.

Frågan återkom vid 1882 års riksdag genom en inom första kammaren väckt motion, nr 22, däri föreslogs, att riksdagen ville besluta ett tillägg till gällande kommunalförfattningar, innehållande bemyndigande för landstinget eller stadsfullmäktige att utse kommitterade, vilka skulle erhålla uppdrag att mottaga behöriga avskrifter av alla donationer till allmänna ändamål, såsom kommuners, fattigas, skolors och kyrkors gagn och bästa, att granska sättet, på vilket dessa medel förvaltades och användes, samt att, därest någon avvikelse från nämnda föreskrifter skulle hava ägt rum, då anmäla sådant hos länsstyrelsen till laglig beivran. Motionen avstyrktes av laguskottet i utlåtande, nr 56, och blev av kamrarna avslagen.

1885 års
riksdag.

Uti en inom andra kammaren vid 1885 års riksdag väckt motion, nr 85, föreslogs sedermera, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga den åtgärd, som kunde befinnas tjänlig till beredande av trygghet för, att till välgörande eller allmännyttiga ändamål donerade eller testamenterade egendomar bleve förvaltade och använda i överensstämmelse med givarens föreskrifter. Motionen hänvisades till behandling av andra kammarens tillfälliga utskott, nr 3, som i utlåtande, nr 11, efter att bland annat hava förklarat sig anse, att skärpt kontroll huvudsakligen påkallades för de till kyrkor och kommuner donerade fonder ävensom för de inrättningar, som voro grundade på enskild donation, hemställde, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga den åtgärd, som kunde befinnas tjänlig för utövande av nödig kontroll över förvaltningen av medel, som donerats eller testamenterats till allmänna ändamål, för så vitt de ej vore att hänföra till sådana donationer eller testamenten, som redan stodo under

statens kontroll. Utskottets hemställan bifölls av andra kammaren och tillstyrktes därefter i utlåtande, nr 12, av första kammarens tillfälliga utskott, nr 2, till vilket ärendet sedermera remitterats. Vid behandlingen i första kammaren avslogs emellertid skrivelseförslaget, och frågan hade därmed för nämnda riksdag förfallit.

Den återkom emellertid vid 1897 års riksdag genom en inom första kammaren väckt motion, nr 4, vilken efter vederbörlig utskottsbehandling (första kammarens tillfälliga utskotts, (nr 1), utlåtanden nr 1 och 11 samt andra kammarens tillfälliga utskotts, (nr 1), utlåtande nr 12) föranledde en riksdagens skrivelse den 8 maj 1897, nr 82. I nämnda skrivelse framhölls, att det vore av stor vikt, att de betydliga gåvomedel, som anslagits för allmännyttiga ändamål, till understöd av fattiga, för barnavård och sjukvård, för utdelning av stipendier och pensioner m. m., omsorgsfullt förvaltades och användes för de avsedda syftemålen. En verksam kontroll härå från det allmännas sida syntes vara väl befogad. I sistnämnda avseende vore emellertid ganska illa beställt. Konsistorierna vore icke i stånd att, såsom sig borde, utöva uppsikt över fromma stiftelser, bland annat därför, att några allmänna föreskrifter, ägnade att bringa uppkomsten av nya stiftelser till konsistoriernas kännedom, icke blivit givna. Kungl. Maj:ts befallningshavande lämnade visserligen redogörelser för fromma stiftelser, men av enahanda skäl, som nyss nämnts, vore även dessa myndigheter urständsatta att öva en verksam och säker kontroll. Också lämnade de statistiska uppgifterna i fråga om tillförlitlighet i detta avseende mycket övrigt att önska. Huru bristfälliga de anordningar än voro, som vidtagits i syfte att bringa stiftelsernas tillvaro till vederbörande myndigheters kunskap, syntes det likväl i många fall vara ännu sämre sörjt i fråga om förvaltningen och redovisningen av en del av dessa stiftelsers medel. En mängd donationer handhades nämligen av korporationer eller enskilda inrättningar eller personer, och i fråga om dylika stiftelser vore staten icke i tillfälle att öva en betryggande och tvivelsutan högst behövlig tillsyn. Efter att därpå, bland annat, hava erinrat om de gällande bestämmelserna i ämnet, framhöll riksdagen vidare, att dessa bestämmelser beredde vederbörande varken tillräcklig kännedom om befintliga stiftelser eller erforderliga krafter för utövande av den tillsyn, som funnes nödig. Därigenom hade möjliggjorts, att, såsom det stundom inträffat, donationer blivit använda för annat ändamål än det av donator tydligt avsedda, eller ännu svårare oegentligheter vid donationers

1897 års
riksdag.

förvaltning förekommit, så att till och med avbräck måst uppstå i den verksamhet, som med stiftelsen åsyftats. Riksdagen ansåge fördenskull, att i de fall, då fromma stiftelsers räkenskaper icke redan vore föremål för granskning av någon statens myndighet, tillsyn från statens sida över vården och förvaltningen av stiftelsernas egendom vore av nöden. Denna tillsyn syntes dock icke böra i allmänhet utsträckas till en noggrann prövning av varje utgifts behörighet, utan inskränkas till en granskning av behållningens placering och huruvida avkomsten använts i donators syfte. Skrivelsen utmynnade i en anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådana åtgärder, som kunde finnas nödiga för åstadkommande av kontroll över vården och förvaltningen av fromma stiftelser inom landet.

1901 års kom-
mitté m. m.

I anledning av nyssnämnda riksdagsskrivelse utarbetades inom ecklesiastikdepartementet ett förslag till lag angående tillsyn över vissa stiftelser, över vilket förslag yttranden avgåvos av länsstyrelserna, konsistorierna m. fl. myndigheter. Efter det förslaget sedermera i vissa delar omarbetats, inhämtades över detsamma utlåtande av högsta domstolen. Vid anmälan inför Kungl. Maj:t av detta utlåtande anförde chefen för ecklesiastikdepartementet, att, då högsta domstolen ansett, bland annat, att en lag avfattad enligt det uppgjorda förslaget skulle komma att sakna erforderligt underlag i allmänna privaträttsliga stadganden, det syntes departementschefen nödvändigt, att, innan vidare åtgärder i föreliggande ärende vidtoges, bestämmelser i det av högsta domstolen angivna syfte utarbetades, något som, då dessa bestämmelser skulle erhålla civillags natur, fölle inom området för justitiedepartementets verksamhet. Departementschefen förklarade sig därför anse, att ärendet borde överlämnas till sistnämnda departement för utarbetande av förslag till dylika bestämmelser. Därtill förefunnnes dåmera en ytterligare anledning i en av riksdagen den 10 maj 1899 avlåten, till justitiedepartementet överlämnad skrivelse, nr 101, däri riksdagen anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, varigenom den rättsliga ställning, vilken kunde prövas böra tillkomma annan förening än sådan, som hade ekonomisk verksamhet till sin uppgift, måtte lämpligen regleras. I nämnda skrivelse hade riksdagen framhållit, att ungefär enahanda behov av klarhet, säkerhet och reda i rättsförhållandena, vilket i fråga om föreningar synts riksdagen böra leda till lagstiftning i ämnet, jämväl kunde, åtminstone i viss mån, göra sig gällande för anstalter, stiftelser och andra

dylika juridiska personer av mångskiftande beskaffenhet och stor ekonomisk betydelse. Ärendet överlämnades därefter till justitiedepartementet, och på dess föredragning tillsattes den 29 november 1901 en kommitté, åt vilken uppdrogs att utarbeta förslag till lagbestämmelser dels angående den rättsliga ställning, som kunde prövas bära tillkomma annan förening än sådan, som hade ekonomisk verksamhet till sin uppgift, dels ock beträffande kontroll över värden och förvaltningen av s. k. fromma stiftelser.

Med anledning av en utav riksdagens revisorer gjord erinran och i enlighet med hemställan av statsutskottet i utlåtande, nr 9, punkt 133, anhöll 1900 års riksdag i skrivelse den 11 maj 1900, nr 92, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, vilka åtgärder lämpligen kunde bära vidtagas i syfte, att riksdagens revisorer och kammarrätten måtte vid granskning av räkenskaper, i vilka inginge redogörelser för donationer och stiftelser, beredas tillgång till gällande föreskrifter och bestämmelser rörande dessa donationer och stiftelser. Riksdagens berörda skrivelse föranledde utfärdandet av ovannämnda kungörelse den 25 januari 1901.

*1900 års
riksdag.*

På grund av en anmärkning från riksdagens revisorer blev frågan om kontroll över stiftelser och donationer föremål för prövning även av 1901 års riksdag. I enlighet med förslag av statsutskottet i utlåtande, nr 39, avlät riksdagen en ny skrivelse i ämnet den 1 maj 1901, nr 64. I denna skrivelse framhöll riksdagen, efter att hava erinrat om de genom 1901 års kungörelse meddelade föreskrifterna, att det syntes som om genom desamma ett viktigt steg tagits till underlättande av en effektiv granskning av redogörelserna för donationer och stiftelser. Ett sådant syfte skulle enligt riksdagens förmenande ytterligare främjas, om i vederbörande räkenskaper alltid infördes anteckningar om dessa donationers och stiftelsers kapitaltillgångar. Riksdagen hemställde därför, att Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande, vilka åtgärder måtte vidtagas, på det att kapitaltillgångarna för de donationer och stiftelser, angående vilka uppgifter meddelades i de kammarrättens och riksdagens revisorers granskning underkastade räkenskaperna, måtte, där så ske kunde, komma att i samma räkenskaper upptagas. Nämnda skrivelse blev, efter det statskontoret och kammarrätten avgivit gemensamt utlåtande över densamma, överlämnad till ovanberörda, den 29 november 1901 tillsatta kommitté.

*1901 års
riksdag.*

Nämnda kommitté avgav den 21 december 1903 ett betänkande, innehållande, bland annat, förslag till lag om offentligen erkända stiftelser. Detta förslag avsåg ej blott att åvägbringa mera fullständiga och tidsenliga bestämmelser om tillsyn å stiftelsers förvaltning än de dittills gällande

*1903 års kom-
mittébetän-
kande.*

utan även och i främsta rummet att i allmänna privaträttsliga stadganden skapa erforderlig grundval för dylika bestämmelser. Förslaget innefattade under rubriken »allmänna bestämmelser» stadganden gående ut på fastställande av stiftelsebegreppet ävensom angivande av de förutsättningar, under vilka stiftelser skulle kunna erhålla självständig rättspersonlighet, och den ordning, i vilken dylik personlighet för dem skulle stå att vinna. Vidare reglerades den rättsliga ställning, som skulle tillkomma stiftelser, vilka enligt förslaget erkändes som rättssubjekt. Under rubriken »om tillsyn över vissa stiftelser» gavs föreskrifter om dylik tillsyn, vilken däri- genom med undantag för vissa stiftelser, som ej voro underkastade tillsyn, ålades Kungl. Maj:ts befallningshavande, varjämte närmare regler meddelades om formerna för denna tillsyn. Förstnämnda avdelning av lagförslaget anslöt sig i vissa grundläggande avseenden till det av kommittén i samma betänkande framlagda förslaget till lag om registrerade föreningar för annan än ekonomisk verksamhet. De på grund av sist berörda kommittébetänkande utarbetade lagförslag rörande dylika, s. k. ideella föreningar, som åren 1910 och 1911 förelagts riksdagen, hava icke vunnit dess gillande. Häruti torde man ock hava att söka en orsak till att kommitténs förslag till lagstiftning om stiftelser, över vilket yttranden inhämtats från länsstyrelserna m. fl. myndigheter, icke föranlett någon lagstiftning på området.

*1909 års
riksdag.*

Vid 1909 års riksdag var ifrågavarande ämne ånyo föremål för behandling. I en inom andra kammaren väckt motion, nr 89, hemställdes nämligen, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande av förslag till anordnande av verksam kontroll över vården och förvaltningen av donationer och stiftelser, antingen dessa avsetts till allmännyttiga ändamål eller till enskilda personers eller företags bästa. Uti sitt med anledning av motionen avgivna utlåtande, nr 8, erinrade andra kammarens tillfälliga utskott, nr 2, om framläggandet av nyssnämnda kommittébetänkande och uttalade, att det med visshet kunde motses, att ett förslag i ämnet inom den närmaste framtiden komme att föreläggas riksdagen. Utskottet fann därför i frågans dåvarande läge ingen anledning till ingripande från riksdagens sida och hemställde därför, att motionen icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd. Detta blev också kammarens beslut.

*1913 års
riksdag.*

Även vid 1913 års riksdag väcktes inom andra kammaren en motion, nr 53, i samma syfte. I enlighet med hemställan av lagutskottet i utlåtande, nr 6, anhöll riksdagen i skrivelse den 8 mars 1913, nr 22, att

Kungl. Maj:t täcktes taga under förnyad omprövning frågan om anordnande av kontroll från statens sida över värden och förvaltningen av donerade medel och stiftelser samt för riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser i ämnet. Uti nyssnämnda skrivelse anförde riksdagen, efter att hava erinrat om att dittills framkomna förslag till lagstiftning icke lett till något resultat, att det syntes ovedersägligt, att, såsom i 1897 års riksdagsskrivelse framhållits, ett synnerligen stort behov föreläge att åstadkomma en bättre tillsyn över donationer och stiftelser. Antalet och omfattningen av dylika ökades, såsom känt vore, väsentligt år efter år. Rörande ett stort antal av dem kunde med all säkerhet sägas, att det icke vore tillfredsställande sörjt för tillsynen om deras förvaltning och användning för de avsedda syftemålen. De mer eller mindre allmänna föreskrifter, som därom funnes, vore alldeles otillräckliga eller otidsenliga samt saknade därför snart sagt all betydelse. Med hänsyn därtill och till det läge, vari frågan kommit, syntes riksdagen skäl föreligga, att densamma änyo till behandling upptoges.

I anledning av nämnda skrivelse tillkallade chefen för justitiedepartementet jämlikt nådigt bemyndigande den 4 februari 1915 en särskild sakkunnig för att inom departementet biträda vid fortsatt behandling av frågan om lagstiftning rörande stiftelser. Till fullgörande av uppdraget omarbetade den sakkunnige efter förnyad utredning av nämnda lagstiftningsfråga det förut omnämnda förslaget den 21 december 1903. Då det under arbetets fortgång befanns önskvärt att äga tillgång till nyare uppgifter angående stiftelser än de dittills offentliggjorda, anmodade departementschefen statistiska centralbyrån att slutföra bearbetningen av insamlade uppgifter om stiftelser. Den 29 juni 1917 avlämnade centralbyrån berättelse rörande de vid 1910 års slut i riket befintliga stiftelserna. På grund av att den sakkunnige varit sysselsatt med annat uppdrag, har utredningsarbetet sedan år 1917 fullständigt vilat. I samband med den i november 1922 beslutade allmänna begränsningen av kommittéväsendet har sedermera ifrågakommande sakkunniguppdrag förklarats avslutat.

1915 års sakkunnige.

Uti nu ifrågakomna motion framhåller motionären, som nämnt, önskvärldheten av att det sålunda påbörjade utredningsarbetet beträffande donationer och stiftelser snarast möjligt avslutas.

Motionen.

Såsom i föreliggande motion framhållits, finnes i vårt land ett stort antal donationer och stiftelser. Värdet av till dem anslagen egendom uppgår även till betydande belopp. Enligt statistiska centralbyråns

Utskottet.

nyssnämnda berättelse rörande de vid 1910 års slut i riket befintliga stiftelserna uppgick antalet stiftelser — pensionskassor samt sjuk- och begravningskassor icke medräknade — sistnämnda år till 12,629. Till jämförelse och för belysande av den kraftiga utveckling, stiftelseväsendet under de senaste årtiondena genomgått, kan nämnas, att motsvarande antal år 1880 utgjorde omkring 3,700, år 1890 omkring 5,870 och år 1900 8,615. Härvid är dock att märka, att ökningen i de redovisade stiftelsernas antal icke uteslutande beror på tillkomsten av nya stiftelser, utan delvis har sin grund i att kännedom efter hand vunnits om tillvaron av äldre dylika, vilka icke förut redovisats. Värdet av till stiftelser anslagen egendom med avdrag av därå vilande skulder d. v. s. stiftelsernas nettoförmögenhet har i nämnda berättelse beräknats till 329,529,193 kronor, vilken slutsumma dock vore osäker på en eller annan million kronor. Bland tillgångarna ingingo fastigheter till värde av 58,962,761 kronor. De belopp, som under år 1910 utdelades för främjande av stiftelsernas syften, uppgingo till 12,877,830 kronor. Av stiftelserna förvaltades nämnda år 2,355 av statens organ, under det att kommunala myndigheter, verk och inrättningar förvaltade 7,552 eller så gott som $\frac{3}{5}$ av hela antalet. Även bland de övriga 2,722 stiftelserna förvaltades 680 av styrelser, som helt eller delvis utgjordes av organ för staten eller kommunerna. Bland övriga förvaltare märktes akademier med 134 och riddarhusdirektionen med 111 stiftelser. Föreningar av olika slag utgjorde styrelse för 497, främmande trosbekännares församlingar för 54, enskilda undervisningsanstalter för 82, pensionsanstalter, sjukkassor och dylika inrättningar för 116 och aktiebolag, affärsfirmor m. m. för 64 stiftelser. För 65 av de återstående stiftelserna var förvaltningen bunden vid viss egendom, under det att 19 förvaltades av enskilda namngivna personer. Det torde vara uppenbart, att sedan 1910 såväl antalet stiftelser som värdet av dem tillhörig egendom avsevärt ökats. Särskilt under högkonjunkturen torde ett stort antal stiftelser hava tillkommit.

Med hänsyn icke minst till de synnerligen betydande egendomsvärden, som sålunda äro anslagna till stiftelserna, är det givetvis ett statsintresse av vikt, att stiftelserna och deras ställning göras till föremål för rättslig reglering. Visserligen torde i allmänhet en med stadgar och styrelse försedd stiftelse anses kunna förvärva rättigheter och ikläda sig skyldigheter samt inför domstol eller annan myndighet söka, kära och svara, men stadgande härom återfinnes icke i lag. Såsom ovan antytts, saknas i vår rätt positiva bestämmelser rörande såväl själva stiftelsebegreppet som de förutsättningar och den

form, under vilka stiftelse kan förvärva rättssubjektivitet. Att avsaknaden av dylika föreskrifter är ägnad att skapa osäkerhet och vacklande rättstillämpning, torde vara uppenbart. Än större praktiska olägenheter vållas av bristen på bestämmelser rörande stiftelses förvaltning, ändring av för stiftelse gällande stadgar m. m. Frånvaron av lagbestämmelser på detta område blir givetvis allt mera kännbar, i den mån stiftelserna tilltaga i antal och omfattning. Bestämmelser, ägnade att skapa klarhet, säkerhet och reda i stiftelsernas rättsförhållanden, äro därför enligt utskottets mening erforderliga. Dylika bestämmelser torde även utgöra en nödvändig förutsättning för en förbättrad tillsyn från det allmännas sida å värden och förvaltningen av donationer och stiftelser. Att en dylik tillsyn, mera effektiv än den kontroll, som skapats genom ovan berörda, delvis föråldrade, delvis upphävida administrativa bestämmelser, är i hög grad av behovet påkallad, torde vara allmänt erkänt. Därom vittnar, bland annat, den ovan lämnade redogörelsen för frågans tidigare behandling. Något skäl att frånträda den av riksdagen vid flera tillfällen uttalade meningen rörande behovet av lagstiftning på detta viktiga rättsområde synes utskottet icke föreligga. Utskottet delar sålunda motionärens uppfattning, att ifrågavarande lagstiftningsarbete snarast bör upptagas.

För uppnående av nämnda syfte torde dock för närvarande någon åtgärd från riksdagens sida icke vara erforderlig. Förbemalde, jämlikt be- myndigande den 4 februari 1915 tillkallade sakkunnige lär till fullgörande av sitt uppdrag hava utarbetat och till chefen för justitiedepartementet avlämnat ett utkast till lag om offentligen erkända stiftelser. Enligt vad utskottet inhämtat, torde nämnda, på grundval av 1903 års förslag utarbetade utkast, som innehåller en fullständig reglering av hithörande frågor, snarast möjligt komma att göras till föremål för behandling inom departementet för att därefter föreläggas riksdagen. Då anledning alltså föreligger till antagande, att frågan inom den närmaste tiden kommer att underställas riksdagens prövning, finner utskottet något ytterligare uttalande från riksdagens sida härutinnan icke påkallat.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 9 april 1923.

På första lagutskottets vägnar:

JAKOB PETTERSSON.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Hederstierna, Jacob Larsson, Rogberg, Leander, Klefbeck, Edv. Larson**, *K. G. Westman* och *Åström*.

från andra kammaren: herrar *Pettersson* i Södertälje, *Lindqvist* i Halmstad, *Pettersson* i Bjälbo, *af Ekenstam, Leo, Johansson* i Brånalt, *Söderberg* och *Karlsson* i Vätö.

*Ej närvarande vid utlåtandets justering.